

تحلیلی بر ژئوپلیتیک غرب ایران با محوریت لرستان

سیاوش مرادی پور

دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران

عزت اله عزتی^۱

استاد جغرافیای سیاسی، واحد علوم و تحقیقات تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۵/۲۰ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۹/۵

چکیده

به عقیده اندیشمندان معتقد به جبر جغرافیایی اهمیت ژئوپلیتیکی مناطق در گرو یک سلسله عوامل ثابت و متغیر است که همه آنها از جبر جغرافیایی آن منطقه ریشه می‌گیرند. استان لرستان در غرب ایران از جمله مناطقی است که از ظرفیت‌های بالقوه فراوانی جهت ایفای نقش ژئواستراتژیکی برخوردار است. هدف این پژوهش تحلیل و بررسی ظرفیت‌های ژئوپلیتیکی این منطقه است. سؤال اصلی مقاله این است که منطقه غرب ایران به ویژه استان لرستان از نظر مؤلفه‌های ثابت و متغیر جغرافیایی دارای چه جایگاهی است؟ این مقاله از نظر هدف کاربردی و از نظر روش و ماهیت، توصیفی-تحلیلی است. جهت تحلیل و بررسی موضوع مورد مطالعه مقاله از تلفیقی از روش‌های پیمایشی و توصیفی-تحلیلی استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از مدل سوآت و برای سنجش وزن سنج‌ها نیز از روش AHP استفاده شده است. جامعه آماری این رساله دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری جغرافیای سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار و حجم نمونه نیز ۵۰ نفر تعیین شده است. نتایج این مقاله نشان می‌دهد که منطقه غرب ایران و استان لرستان به دلیل برخورداری از عوامل ثابت و متغیر جغرافیایی گسترده و استراتژیک یکی از مناطقی است که می‌توان از آنها به عنوان مناطق دارای وزن و اهمیت ژئوپلیتیکی یاد کرد. در واقع مهم‌ترین نتیجه مقاله حاضر این است که وزن مؤلفه‌های ثابت جغرافیایی در استان لرستان بالاتر از میانگین استاندارد است اما از نظر مؤلفه‌های متغیر منطقه به دلیل ضعف مدیریت و برنامه‌ریزی نتوانسته است به طور متوازن و موازی با عوامل متغیر انعکاس دهنده جایگاه ژئوپلیتیک غرب ایران با محوریت لرستان باشد.

واژگان کلیدی: ژئوپلیتیک، لرستان، غرب ایران، موازنه، ژئوپلیتیک متوازن.

مقدمه

جغرافیای سیاسی شاخه‌ای از علم جغرافیا است که تأثیرپذیری و تأثیرگذاری سیاست و قدرت در محیط جغرافیایی و به بیان دیگر، تأثیر تصمیمات سیاسی بر محیط جغرافیایی را مورد کاوش و بررسی قرار می‌دهد. نقش ویژه جغرافیای سیاسی، سازماندهی سیاسی فضا (هماهنگی قسمت‌های مختلف) در سطح محلی، ملی و منطقه‌ای است؛ و امروزه در ایران این رشته به نام مطالعات منطقه‌ای شناخته می‌شود. ژئوپلیتیک که به طور سنتی بر اساس اطلاعات، دیدگاه‌ها و تکنیک‌های جغرافیایی به مسائل سیاست خارجی کشورها می‌پردازد، یک نوع جغرافیای سیاسی کاربردی قلمداد می‌شود. جغرافیای سیاسی پدیده‌های سیاسی را در فضای درونی یک کشور مورد بحث قرار می‌دهد که به طور سنتی شامل مفاهیمی مانند مرز، ملت، حکومت و سرزمین است (گلفشان و واثق، ۱۳۹۵: ۱۶۷). با وجود فرایند جهانی شدن اقتصاد و پیدایش کنشگران نوین، به نظر می‌رسد که بعد جغرافیایی دولت همچنان در تعاملات جهانی مهم است. رویداد یازدهم سپتامبر و خسارات سنگینی که بر پیکره اقتصادی، سیاسی و اجتماعی دولت ایالات متحده وارد کرد بیانگر تداوم اهمیت فضای سرزمینی است، با این توضیح که جهانی شدن تنها به انحصار نقش عامل سرزمینی در تعریف و تبیین فضای اجتماعی و اقتصادی پایان داده است، و گرنه تأثیرات سرزمینی همچنان باقی است و این که دیگر مانند گذشته، تمام منافع و خواسته‌های گروه‌های مردمی در چارچوب احزاب و دولت ملی برآورده نمی‌شود، زیرا توجه به سازمان‌های فراملی نیز افزایش یافته است. در عین حال، حادثه یازده سپتامبر، تقویت انسجام هویت و وفاداری ملی نسبت به مفهوم سرزمینی دولت را حداقل در مواقع بحرانی به دنبال داشته است. بدین ترتیب، فرضیه کاهش اعتبار مفهوم جغرافیایی دولت در مقابل فرایند جهانی شدن می‌تواند مطرح شود (بایراستکر، ۱۳۸۱: ۷۴). در مجموع کلیه عوامل جغرافیایی که در تهدید زایی و تهدید زدایی بازیگران و واحدهای سیاسی نقش دارند به دو دسته تقسیم می‌شوند. دسته اول عواملی هستند که در مناسبات سیاسی و افزایش یا کاهش قدرت بازی یا واحد سیاسی نقش مؤثر دارند و اصطلاحاً می‌توانیم بگوییم کارکرد ژئوپلیتیکی دارند. مثل موقعیت یک کشور که در کنار یک آبراه بین‌المللی قرار گرفته و نقش کنترلی را بر آبراه ایفا می‌نماید و یا در منطقه ساحلی (ریملند) و یا واقع شدن بر روی منبع انرژی که به منطقه نفوذ و مورد علاقه قدرت‌های بحری و بری است. و... این‌گونه عوامل معمولاً باعث کاهش و یا افزایش وزن ژئوپلیتیکی یک واحد سیاسی بوده و امنیت ملی و بین‌المللی آن‌ها متأثر از موقعیت آن‌ها است و اما دسته دوم عوامل جغرافیایی که صرفاً عوامل طبیعی زنده و فیزیکی و غیر فیزیکی جغرافیا را شامل شده و سرنوشت واحد سیاسی را در محیطی ناامن قرار می‌دهد تأثیر این‌گونه عوامل در حیات واحد سیاسی، شدن به تهدید و موضوع امنیتی بحران‌زا را دارا می‌باشند. ولی در صورتی که انسان از قوهی ناطقه و عقل خود کمک بگیرد و در جهت رفع یا مدیریت تهدیدها از ویژگی‌های برتر خود بهره‌برداری نماید، خطرات رفع شده و تهدیدات کاهش پیدا خواهند کرد و حتی در مواقعی تبدیل به فرصت می‌شوند در غیر این صورت موجبات نابودی انسان را فراهم می‌نمایند. جغرافیای طبیعی که بستر موجودیت انسان را فراهم کرده است دائماً بشر را تهدید می‌نماید. خشک‌سالی و عدم بارش و نزولات آسمانی باعث ایجاد بحران آب شده و موجب نابودی نسل انسان و هر موجود زنده‌ای می‌گردد اما همین خشک‌سالی با مدیریت مصرف بهینه آب و استفاده از روش‌های علمی و پیشرفته آبیاری می‌تواند به فرصتی برای

بهره‌وری بیشتر تبدیل گردد. اقدامات سدسازی، کنترل سیلاب‌ها و ذخیره‌سازی آب در پشت سدها، رفع خشک‌سالی و انرژی برق را به ارمغان می‌آورد. بارش مدیریت نشده برف و باران، امواج خروشان دریاها و سونامی‌های خانمان‌برانداز نیز برای زندگی انسان و موجودات زنده خطرآفرین است. لیکن با هدایت آن‌ها و بهره‌برداری منطقی می‌توانند تبدیل به انرژی قابل استفاده شهرها و صنایع گردند. لذا عقل خدادادی انسان، او را در جهت ساخت سرپناه و تسهیلات و تجهیزات و انتخاب راهکارهایی که او را در مقابل بلایای طبیعی در امان نگه می‌دارد کمک می‌کند و این امر باعث رفع تهدید می‌شود. پدیده‌ها و تهدیدهای ژئوپلیتیکی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، نظامی، زیست‌محیطی و... نیز همین گونه است. بنابراین نفس وجود تهدید و ناامنی ملازم وجود انسان بوده و کاملاً طبیعی است، و عدم شناخت و عدم مدیریت بهینه آن‌ها، حوادث غیرمترقبه را پدیدمی‌آورند. از طرفی غرایز، قوه عاقله، قدرت تفکر و ابتکار نیز به بقای انسان و دفع خطرات، در محیط ناامن کمک می‌کند و این یک سنت الهی است. لذا برای دفع رفع کلیه تهدیدها از جوامع انسانی ضمن بهره‌برداری کامل از ظرفیت‌های طبیعی باز به تفکر استراتژیک همراه با مدیریت کلان و راهبردی است که به واسطه‌ی آن می‌توان پدیده‌ها را از بدو تکوین مدیریت نمود. به عنوان مثال، امروزه بشر با پیشرفت در علم ژنتیک محصولات طبیعی را متناسب با نیاز و خواسته خود تولید می‌کند و اقدامات مشابه‌سازی و تغییرات را مطابق میل خود در موجودات نباتی و حیوانی به وفور انجام داده است و به‌وسیله باروری ابرها در جغرافیای طبیعی دست برده و باران مصنوعی ایجاد نماید. بنابراین دور از انتظار نیست که با استفاده از همین قاعده، در جهت تهدید دشمنان خود برآمده و با استفاده از قوانین طبیعی و جغرافیایی، اقدامات خطرناک مثل ایجاد سیل و زلزله مصنوعی در منطقه دشمن و... را نیز در دستور کار خویش قرار دهد. از سوی دیگر با استفاده از همین قوه‌ی عاقله و شناخت عوامل تهدید زا می‌تواند تهاجم دشمنان طبیعی و حتی انسانی خود را پیش‌بینی و مدیریت نماید. به این معنا که هرگاه جوامع انسانی بتوانند از ظرفیت‌های موجود و بالقوه‌ی خود کمال بهره‌برداری را داشته باشند در مقابل تهدیدات، حالت بازدارندگی ایجاد می‌نماید. در این صورت، با یک مدیریت راهبردی و پیش‌بینی و برنامه‌ریزی دقیق و به‌موقع به استقبال تهدیدات رفته و آن‌ها را خنثی نموده یا تبدیل به فرصت کرده و یا حداقل آسیب‌های آن را کاهش خواهد یافت.

نظر به این که یک کشور در بطن مطالعات جغرافیای سیاسی جای دارد از پیوند سه عامل ملت، حکومت و سرزمین، کشور تشکیل می‌شود؛ بنابراین همه موضوعات مرتبط با این مفاهیم، مانند ریشه‌یابی مسائل قومی، جریانات مهاجرت، تحلیل قدرت سیاسی نواحی شهری، تحلیل فضایی قدرت سیاسی در سطح کشور، تقسیمات کشوری و رقابت‌های مکانی، دولت محلی، تمرکز و عدم تمرکز قدرت سیاسی جغرافیای انتخابات، از جمله مسائل مرتبط با کشور هستند که امروزه در جغرافیای سیاسی مورد توجه و بررسی قرار می‌گیرند. از طرف دیگر، در حوزه مسائل جهانی نیز که قلمرو مطالعات ژئوپلیتیک است، به طور سنتی درباره مناسبات قدرت در سطح جهان و راه‌های دستیابی به قدرت جهانی و افزایش آن بحث و بررسی می‌شود. در حال حاضر تحولاتی که در سیاست جهان روی داده است تنوع بیشتری به مباحث ژئوپلیتیک بخشیده و این شاخه از جغرافیای سیاسی مفاهیم تازه و متنوعی را مورد بحث قرار می‌دهد (همان، ۱۳۹۵: ۱۶۹). جغرافیای سیاسی، علمی است که به مطالعه روابط جغرافیا با

سیاست و تبیین پدیده‌های ناشی از تأثیر این دو بر یکدیگر می‌پردازد. پیدایش جغرافیای سیاسی به عنوان رشته‌ای مستقل به قرن نوزدهم، یعنی زمانی که راتزل با انتشار کتاب جغرافیای سیاسی، توجه به رابطه دو جانبه فضا و سیاست را مطرح کرد، باز می‌گردد در جغرافیای سیاسی بیشتر نظریه‌ها معطوف به بررسی عوامل مؤثر در پیدایش و فروپاشی دولت‌ها با توجه به گوناگونی فضایی و محیط‌های امنیتی آنان است. در جغرافیای سیاسی، دولت عبارت از فضای سیاسی سازمان‌یافته‌ای است که حکومتی آن را اداره می‌کند. این فضا متشکل از سه عنصر سرزمین، جمعیت و حکومت است.

بر رهیافت جغرافیای سیاسی به دولت، نخست جبرگرایی داروینیستی حاکم بود (۱۹۶۰-۱۸۸۰)؛ اما در دو دهه آخر انتقادات جدی به آن وارد شد، زیرا دیدگاه فوق، جایگاه محکمی برای نقش انسان در محیط قائل نبود و جبر محیط را غالب می‌دانست. برای مثال، علت گرایش ژاپنی‌ها به دریا را کوهستانی بودن و غیرقابل کشاورزی بودن زمین‌های ژاپن می‌دانست. از دهه ۶۰ به بعد، جغرافیدانان فرانسوی (نظیر دولابلاش و برونز) مفاهیم امکان‌گرایی و احتمال‌گرایی را در جغرافیای انسانی مطرح کردند. از آن پس بود که در مطالعات جغرافیایی انسان جایگاه محوری پیدا کرد. این مقاله از نظر هدف کاربردی و از نظر روش و ماهیت، توصیفی-تحلیلی است. جهت تحلیل و بررسی موضوع مورد مطالعه مقاله از تلفیقی از روش‌های پیمایشی و توصیفی-تحلیلی استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از مدل سوآت و برای سنجش وزن سنج‌ها نیز از روش AHP استفاده شده است. جامعه آماری این رساله دانشجویان کارشناسی ارشد و دکترای جغرافیای سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار و حجم نمونه نیز ۵۰ نفر تعیین شده است.

رویکرد نظری

اگرچه با ظهور فناوری‌های پیشرفته به نظر می‌رسد برخی از ویژگی‌های جغرافیایی در رابطه با ممانعت از تهدید یا تسهیل‌کننده آن، بی‌اثر یا کم‌اثر گشته، لیکن رویکرد سنتی و فرا سنتی چنین حکم می‌کند که محاسبه این ویژگی‌ها در خصوص تهدیدات هنوز قابل توجه است، لذا مبحث فوق به صورت مبسوط پیگیری می‌شود. ویژگی‌های جغرافیایی بسیاری از کشورها دارای تناسب با تهاجم یا دفاع است و عملاً در راستای تقویت یکی از این دو عمل می‌نمایند، عواملی را که می‌توان در چارچوب جغرافیای یک کشور در راستای تهاجم محوری یا دفاع محوری فهرست نمود عبارت‌اند: ۱- از مرزهای محصور به موانع طبیعی، زمانی که مرزهای یک کشور به وسیله اقیانوس‌ها، دریاچه‌ها، رودخانه‌های وسیع، جنگل‌های متراکم، بیابان‌های بدون جاده، یا دیگر موانع طبیعی محصور شده باشد امکانات ویژه‌ای را برای مدافعان ایجاد می‌نماید، مثل (کشورهای جزیره‌ای) آنگاه شرایط برای کشور تهدید کننده مشکل‌تر خواهد بود. موقعیت دریایی به دو صورت کلی ساحلی و جزیره‌ای قابل بحث است. کامل‌ترین شکل موقعیت دریایی، موقعیت جزیره‌ای است. کشوری که دارای چنین موقعیتی است اگر از تنوع انسانی برخوردار باشد، برقراری امنیت در آن قدری مشکل است؛ مگر آنکه از سطح مهارت‌های انسانی بالایی برخوردار باشد. در حال حاضر جزایر انگلستان از چنین ویژگی برخوردار است و برعکس ژاپن از کشورهایی است که از تنوع انسانی برخوردار نیست. آنچه مسلم است کلیه جزایر جهان بدون استثناء دارای نقش نظامی هستند و نقش ژئواستراتژیک این کشورها بر اهداف ژئوپلیتیکی آن‌ها بی‌تأثیر نیست (عزتی ۱۳۸۰: ۸۳) به

عنوان مثال، در شرایط کنونی جغرافیای اروپای غربی با رشته‌کوه‌ها و دریا‌های فراوان، غلبه بر این منطقه را مشکل‌تر از غلبه بر اروپای شرقی با دشت‌های هموار یا خاورمیانه با سرزمین‌های باز ساخته است در این چارچوب مرزهای آلمان نسبت به سایرین مطلوب‌تر، اما هنوز هم نسبتاً ضعیف است، چرا که مرزهای شرقی آن باز، اقتصادش متکی به واردات و همچنین دارای مسیرهای تجاری آسیب‌پذیری است بریتانیا، ایتالیا و فرانسه دارای موانع مرزی مستحکمی هستند که آن‌ها را قابل دفاع می‌سازد و سرانجام وسعت گسترده، مرزهای هم‌جوار با اقیانوس و اقتصاد مستقل از موهبت‌های ایالات متحده هستند که به آن جغرافیای قابل دفاعی را اعطا کرده است (عبداله‌خانی: ۱۳۸۳: ۳۱۰)

۲- مرزهای محصور به موانع مصنوعی موانع ساخته شده به دست بشر در طول مرزها، نظیر دیوارهای بلند بتنی، کانال‌های عمیق و یا مناطق شهری نیز می‌تواند به‌عنوان موانعی در مقابل تهاجم مسلحانه عمل کند (مقاومت ۳۵ روزه شهر خرمشهر به عنوانی یک مانع مصنوعی، در آغاز جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، در همان ابتدای جنگ توان ارتش عراق را گرفت و مانع از پیشروی مطلوب در عمق خاک ج.ا.ا گردید). ۳- وسعت کشور زمانی که مساحت یک کشور بزرگ بوده و منابع حیاتی یا صنایع در عمق کشور قرار داشته، به طوری که دسترسی به آن‌ها آسان نباشد. این‌گونه کشورها اصطلاحاً دارای عمق استراتژیک هستند و غلبه بر آن‌ها مشکل خواهد بود همچنین زمانی که دولت‌ها در مقابل محاصره اقتصادی آسیب‌پذیر هستند به این ترتیبی که از نظر آب، انرژی، مواد غذایی، مواد خام و نیازمندی‌های اساسی مستغنی و خودکفا باشند و یا زمانی که مسیرهای تجاری آن‌ها را نتوان از طریق محاصره دریایی یا زمینی مسدود کرد، غلبه بر آن‌ها مشکل خواهد بود. ۴- موقعیت دریایی و ساحلی موقعیت ساحلی حالتی است که شکل هندسی ساحل به صورت محدب باشد و حالت شبه جزیره‌ای پیدا کند. این موقعیت از نظر ژئواستراتژیک نقش تکیه‌گاه دارد و به همین دلیل منطقه‌ای فعال و قابل نفوذ است. این قبیل موقعیت‌ها در معرض ارتباطات بین‌المللی هستند و با این برخوردها، نیازهای خود را برطرف می‌کنند و از آنجا که این مناطق محل اتصال دو استراتژی بری و بحری هستند، همیشه با مناطق نفوذ خارجی منطبق‌اند چنین سرزمین‌هایی از یک اقلیم دریایی که همیشه معتدل‌تر از مناطق داخلی هستند برخوردارند، درحالی‌که اساس ملیت در آن‌ها ضعیف‌تر است. در شرایط کنونی کشورهای جنوب غربی آسیا (خاورمیانه) عموماً و ایران و پاکستان خصوصاً، دارای موقعیت بسیار حساسی هستند زیرا از یک طرف گره‌گشا است بری‌اند و از طرف دیگر در مرکز جبهه پدافندی ژئواستراتژی بحری واقع شده‌اند (عزتی، ۱۳۸۰: ۸۳) سرزمین‌های محصور بین خشکی‌ها که نمی‌توانند به‌طور مستقیم به آب‌های آزاد راه یابند، چنین موقعیتی دارند. کشوری که از چنین موقعیتی برخوردار است اگر مکمل ژئواستراتژی همسایگانش باشد، هیچ‌گاه ثبات سیاسی و امنیت واقعی نخواهد داشت و برعکس چنانچه مکمل همسایگانش نباشد از یک امنیت نسبی برخوردار خواهد بود. افغانستان مثال خوبی برای حالت اول و کشور کوهستانی سوئیس نمونه حالت دوم است (همان: ۸۵) وضع توپوگرافی مرز مرزهای محدب همیشه وسوسه‌انگیزند؛ مثلاً بخش اعظم ژئوپلیتیک کشور لهستان متأثر از مرز محدب آن کشور بوده است به همین دلیل طی دو جنگ جهانی اول و دوم تلاش دشمن بیشتر در جهت دستیابی به این مرز محدب بوده و با تمام تحولاتی که اخیراً در این کشور انجام گرفته، باز مسئله مرزهای غربی لهستان می‌تواند عاملی برای شروع

جنگ احتمالی بین لهستان و آلمان باشد. در جنگ تحمیلی عراق علیه ایران نیز در ابتدا مرزهای محدب ایران موردت عرض و آفند عراق قرار گرفت (برآمدگی مرزی قصر شیرین بین قره‌تو و آبگیلان، برآمدگی نفت شهر و مهران)، در مقابل مرزهای مقعر وضعیت عکس دارد و موقعیت تهدید زایی را برای کشور مقابل تقویت می‌کند (فرو رفتگی شیلر در مرزهای ایران و عراق وضعیت امنیتی را به نفع ایران رقم می‌زند) اما مرزهای مستقیم شرایط را بین دو کشور به‌طور مساوی تقسیم می‌کنند عامل مهم دیگری که در سرنوشت سیاسی امنیتی کشورها سهم بسزایی دارد شکل هندسی آنهاست. مقصود از شکل هندسی فاصله‌های یک کشور تا مرکز جغرافیایی آن است. مهم‌ترین تأثیر شکل هندسی، در نحوه اعمال قدرت حکومت مرکزی بر پهنه کشور است. با توجه به گوناگونی شکل هندسی کشورها، گردانندگان حکومت هر کشور با مسائل و مشکلات ویژه‌ای در این خصوص مواجه‌اند. کشورها از نظر شکل هندسی به چند گروه تقسیم می‌شوند کشورهای طویل یا دراز، کشورهای دایره‌ای یا مدور، کشورهای دارای زائده یا دنباله‌دار، کشورهای پاره پاره یا گسسته، کشورهای منگنه‌ای یا محیطی (عزتی، ۱۳۸۰: ۹۰-۹۵) مورخان زیادی در طول تاریخ، علل جنگ‌ها را کاوش کرده‌اند که تلخیص یافته‌های پیچیده و متناقض آنان غیرممکن است ولی با وجود این پیترهاگت آن دسته از ملاحظات و عوامل جغرافیایی را که باعث بیشترین تنش بین کشورها می‌شوند را در یک مدل فرضی ارائه داده است (هاگت، ۱۳۷۶: ۳۷۲) سایر عوامل جغرافیایی که می‌تواند منشأ مشاجره بین کشورها قرار گیرد نیز به شرح زیر است:

- ۱- مرزهای مشترک طولانی خشکی و آبی
- ۲- منابع مشترک با همسایگان (منابع نفت و گاز، معادن آهن و مس و ...)
- ۳- کمبود منابع آب
- ۴- وضعیت ژئوپلیتیکی کشورهای همسایه
- ۵- بستر ناامن اجتماعی همسایگان در شرایط جنگ و گریز
- ۶- وابستگی غذایی و تسلیحاتی
- ۷- موقعیت تک‌نقشی و تک‌محصولی در اقتصاد بین‌المللی
- ۸- تعارض منافع در خارج از مرزها
- ۹- داشتن موقعیت کانونی برای جذب آوارگان (موقعیت ایران برای پناهندگان افغانی، عراقی، کویتی)
- ۱۰- عامل جمعیت از نظر کمی و کیفی عامل جمعیت به‌عنوان یک مؤلفه مهم جغرافیایی و ژئوپلیتیکی نیازمند بحث مستقلی است که فعلاً از آن صرف‌نظر می‌شود
- ۱۱- وابستگی به آبراه‌های بین‌المللی (تنگه هرمز، کانال سوئز، کانال پاناما و ...) لازم به ذکر است؛ درحالی‌که حاضر چهارده نقطه استراتژیک در سطح جهان وجود دارد که همیشه نقاط بحرانی جهان با این نقاط منطبق بوده است (نامه دفاع، ۱۳۸۳: ۱۲) منابع زیرزمینی و مخازن پس از انقلاب صنعتی که نیروی محرکه جهان صنعتی را تأمین می‌کرد به شدت مورد توجه قدرت‌های بزرگ جهان قرار گرفت لذا حداقل اغلب منازعات سیاسی و جنگ‌های قرن اخیر به علت سلطه بر منابع نفت و گاز بوده است. با مطالعه پیرامون ساختار جهانی نفت و نقش آن در

سیاست، پی به دلایل اصلی حوادث سیاسی جهان از قبیل؛ حضور بریتانیا از قرن نوزدهم در منطقه خاورمیانه و خلیج فارس، فروپاشی امپراتوری عثمانی پس از جنگ جهانی اول، جنگ جهانی دوم، برخی کودتاها، جنبش‌ها انقلابات در منطقه، بویژه کودتای آمریکایی ۲۸ مرداد. انقلاب اسلامی ایران، جنگ تحمیلی، اشغال کویت و جنگ اول و دوم خلیج فارس و اکنون اشغال عراق از سوی آمریکا خواهیم برد (حشمت زاده، ۱۳۹۷: ۸۹) جنگ جهانی دوم مجدداً آرامش نسبی عرصه‌ی نفت را به هم زد بنابراین نفت را می‌توان به‌نوعی به عنوان یکی از علل شکل‌گیری جنگ جهانی دوم به حساب آورد. و در تداوم جنگ، استراتژی جنگ و خاتمه جنگ نقش بسیار اساسی داشت. (همان، ۹۱) با رشد تکنولوژی جنگ و تأثیر مؤثر ادوات و سلاح‌های موتوری و مکانیزه در پیروزی‌ها و شکست‌ها و نقش مؤثر هواپیماها و کشتی‌ها، اهمیت سیاسی استراتژیک نفت به مراتب افزون شد به طوری که از آن پس چگونگی تهیه و تأمین نفت جزء اولویت‌های امنیت ملی قدرت‌های بزرگ قرار گرفت. امام خمینی (ره) نیز به نقش اساسی و تهدیدی‌ای نفت در سیاست و حساسیت ایران به‌عنوان یک کشور نفت‌خیز توجه داشتند لذا ایشان در تاریخ (۵۷/۱۲/۱۶) کمتر از یک ماه پس از پیروزی انقلاب اسلامی می‌فرماید اینجا مملکت نفت است اینجا مملکت چیزهای دیگر، ذخایر زیر زمینی زیادی است، آن‌ها از اینجا دست بر نمی‌دارند ملت ما خیال نکند تمام شد... (رهنمودهای اقتصادی در کلام امام خمینی، ۱۳۷۴: ۱۶) بنابراین دو تفسیر امنیتی برای کشورهای تولیدکننده انرژی وجود دارد. از آنجا که مسئله اصلی جهان در سال‌های منتهی به سال (۲۰۲۰)، دسترسی آسان و مطلوب به انرژی است و قدرت‌های برتر بیش از همه خود را نیازمند به آن می‌بینند لذا هیچ مانعی را بر سر راه خود بر نمی‌تابند و در این صورت انرژی منبعی تهدید زا بشمار می‌رود. تفسیر دیگر اینکه در صورت مطابقت با نیازهای جهانی و عدم بروز هرگونه اصطکاک با سیاست‌های زور گویانه قدرت‌های بزرگ همین انرژی فرصت بزرگی را برای کشور صاحب انرژی فراهم خواهد کرد. همین‌طور است سایر ظرفیت‌های جغرافیایی، اجتماعی فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، نظامی و زیست‌محیطی در یک کشور، چنانچه این ظرفیت‌ها با بهره‌وری در عرصه جهانی قادر به رقابت و تأمین امنیت خود خواهد بود، در غیر این صورت امکانات موجود، نقش تهدید زایی به خود خواهد گرفت این نوع تهدیدات از جانب کشورهای متخاصم در عرصه محیط بین‌المللی علیه کشور مقابل صورت می‌گیرد ریشه و علل شکل‌گیری تهدیدات خارجی را برخورد منافع کشورها معمولاً در مواردی از قبیل تضادهای ایدئولوژیک، اختلافات مرزی، دعاوی ارضی، مدیریت تقسیم آب رودخانه‌های جاری میان دو و یا چند کشور، سیاست‌های سلطه و ارباب قدرت‌های امپریالیستی، توسعه اقتصادی و تکنولوژیک کشورهای رقیب و مهاجرات‌های جمعی غیرقابل کنترل تشکیل می‌دهند. تهدیدات برون‌مرزی به صور مختلفی در عصر حاضر تجلی پیدا می‌نمایند. به موجب یکی از تقسیم‌بندی‌ها، برخی از نویسندگان پنج نوع متمایز برای تهدیدات در نظر گرفته‌اند که عبارت‌اند از:

- ۱- اقدامات مخفیانه سیاسی
- ۲- انجام فعالیت‌های براندازی علیه نظام حاکم.
- ۳- هدایت عملیات نامنظم و جنگ‌های چریکی.
- ۴- مداخله نظامی که خود ممکن است مستقیم یا غیرمستقیم باشد

۵-زد و بندهای سیاسی قدرت‌های بزرگ علیه یک کشور (تهامی، ۱۳۸۲: ۸۸) دسته دیگر از عوامل ناامنی و بی‌ثباتی کشورها از تهدیدات داخلی نشأت می‌گیرد پژوهشگران اعتقاد دارند که تهدیدات خارجی یا برون مرزی غالباً ریشه در تهدیدات داخلی دارند. بازیگران تهدیدکننده معمولاً از مساعد بودن زمینه‌های ناامنی داخلی در کشورهای عقب نگه داشته شده در جهت اهداف خود، بهره‌برداری می‌کنند. امروزه افکار عمومی مردم نقش مؤثری در شکل‌دهی به تصمیمات سیاسی کشورها، ایفا می‌نماید سطح آگاهی‌ها و خواسته‌های مردم در اثر پیشرفت‌های علمی و فناوری ارتباطات بالا رفته و افراد بیش از گذشته خواهان شرکت در سرنوشت سیاسی خود هستند. وجود اقلیت‌های قومی، نژادی، مذهبی زبانی و تفاوت‌های فرهنگی در کشورهای جهان سوم زمینه را برای اوج‌گیری افکار ناحیه‌گرایی و جدایی‌طلبی در کشورهایی که با بحران هویت مواجه هستند، فراهم می‌سازد. در نتیجه بهره‌برداری کشورهای متخاصم از این فرصت‌ها، بحران‌هایی را در کشورهای برخوردار از جوامع نامتجانس ایجاد می‌نماید (همان، ۹۵) از طرفی فرصت تهدید همواره همپای یکدیگر بوده و در صورت کفایت و شایستگی بازیگر سیاسی و با مدیریت تهدید از بدو تکوین، شرایط تهدید به فرصت، تقویت شده و خود باعث ایجاد فرصت‌های دیگر نیز می‌گردد و در صورت فقدان کفایت واحد سیاسی و عدم بهره‌برداری مناسب از فرصت‌ها، شرایط وقوع تهدید پررنگ‌تر شده و واحد سیاسی با بحران روبرو می‌گردد برای مایید این ادعا آموزه‌های مکتب کپنهاک را مرور می‌کنیم اصل اول: هر پدیده اجتماعی متأثر از میزان توانمندی بازیگر، قابلیت تبدیل به فرصت یا تهدید را داراست. اصل دوم: هر پدیده اجتماعی متأثر از محیطی بازیگر، قابلیت تبدیل به فرصت یا تهدید را داراست. اصل سوم هر پدیده اجتماعی متأثر از بخت و شانس (قضا و قدر) قابلیت تبدیل به فرصت یا تهدید را داراست. اصل چهارم: در مرحله تکوین مصادیق، تهدیدات صرف و یا فرصت‌های صرف بسیار محدود بوده و اصل بر حالاتی است، که متأثر از سه عامل قبلی، قابلیت تبدیل به فرصت یا تهدید را دارا می‌باشند (افتخاری ۱۳۸۳: ۸۴۰).

منطقه مورد مطالعه

استان لرستان در غرب ایران، بین چهل و شش درجه و پنجاه و یک دقیقه تا پنجاه درجه و سه دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ و سی و دو درجه و سی و هفت دقیقه تا سی و چهار درجه و بیست و دو دقیقه عرض شمالی از خط استوا قرار گرفته و وسعت آن حدود بیست و هشت هزار و پانصد و پنجاه و نه کیلومتر مربع است. این استان، از شمال به استان‌های مرکزی و همدان؛ از جنوب به استان خوزستان؛ از شرق به استان اصفهان و از غرب به استان‌های کرمانشاه و ایلام محدود است. اشترانکوه با چهار هزار و پنجاه متر ارتفاع بلندترین نقطه استان لرستان است. پست‌ترین نقطه آن در جنوبی‌ترین ناحیه استان واقع شده و حدود پانصد متر از سطح دریای آزاد ارتفاع دارد- (فنی و دیگران، ۱۳۹۳: ۱۱۱).

استان لرستان سرزمینی کوهستانی است که به جز تعدادی دره آبرفتی و چند دشت کوچک، ناحیه هموار ندارد. این ناهمواری‌ها که دارای سنگ‌های دگرگونی است، در نتیجه مجاورت با گندهای خاراوی (درونی) الوند و سربند- (شانزند) پدید آمده‌اند. در ناهمواری‌های اصلی استان (ارتفاعات اصلی زاگرس)، کوه‌ها به طور منظم از شمال غربی به سوی جنوب کشیده شده‌اند. این ناهمواری‌ها که معمولاً با دره‌های عمیق همراه‌اند، اغلب فشرده، بلند و ناصاف

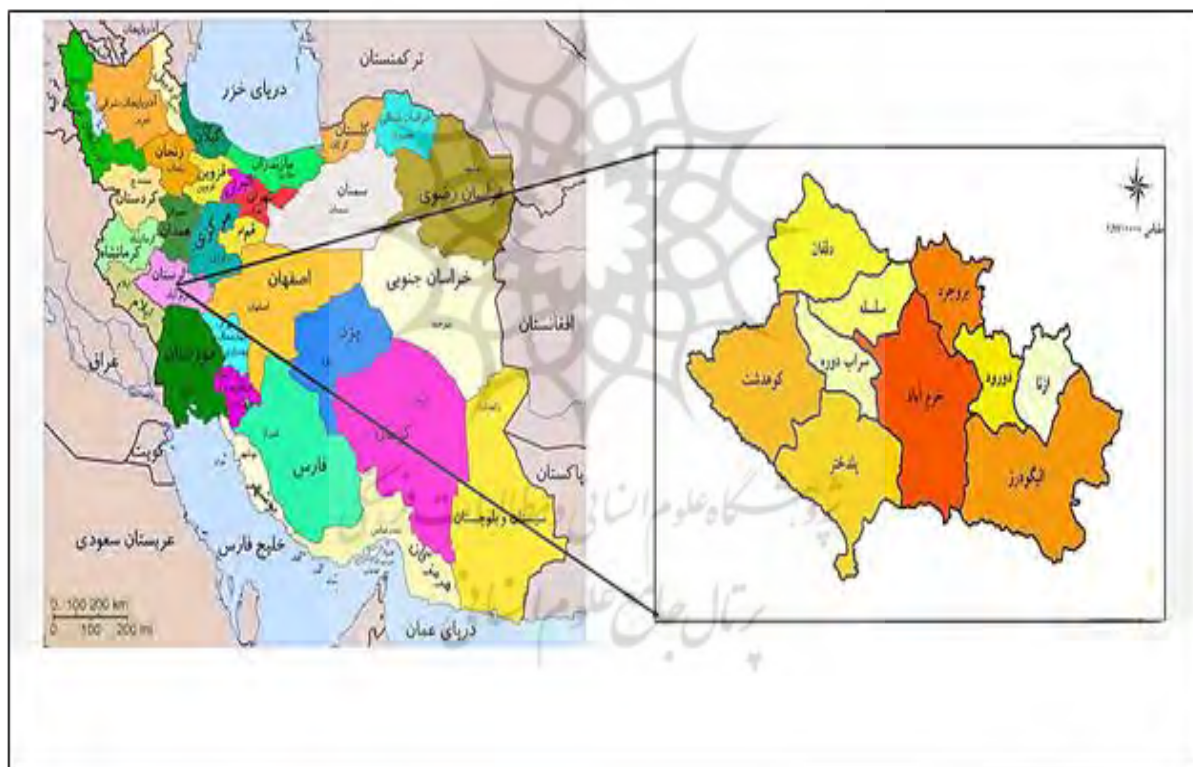
هستند؛ در حالی که ناهمواری پیشکوه‌های داخلی به صورت تپه ماهورهای گنبدی شکل و کم ارتفاع خودنمایی می‌کنند و نقاط بلند آن‌ها، به گنبد‌های خارایی مربوط‌اند. استان لرستان دارای آب‌وهوای متنوع است. در زمستان، هنگامی که در شمال لرستان برف و کولاک و سرمای شدید جریان دارد، قسمت‌های جنوبی آن از هوای مطبوع و بارانی برخوردار است. بررسی‌های اقلیمی نشان می‌دهند، خرم‌آباد دارای زمستانی معتدل و تابستانی گرم است و بروجرد زمستانی سرد و تابستانی معتدل دارد. الیگودرز نیز زمستانی بسیار سرد و تابستانی معتدل دارد (هاشمی، ۱۳۹۲: ۱۴۷).

نقشه شماره ۱- نمای کلی استان لرستان
منبع: (www.amar-ir)

استان لرستان پرباران‌ترین استان کشور بعد از سه استان شمالی است؛ به طوری که متوسط بارندگی سالیانه که برای کل کشور حدود ۲۵۲ میلی‌متر است، در لرستان به حدود ۵۸۰ میلی‌متر بالغ می‌گردد (لشنی زند و دیگران، ۱۳۹۰: ۸۹). در استان لرستان در سال ۱۳۵۲ استانداری لرستان تأسیس و از فرمانداری کل به استان تبدیل شده است. قبل از تأسیس استانداری لرستان با عنوان فرمانداری کل البته با همین محدوده جغرافیایی فعلی و تا حدودی گسترده‌تر و پهناورتر از لحاظ اداری تابع استان ششم (خوزستان) بوده است. برابر نتایج کلی سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵، استان لرستان با یک میلیون و ۷۶۰ هزار و ۶۴۹ نفر به عنوان شانزدهمین استان کشور اعلام شد. بر اساس این گزارش از مجموع جمعیت لرستان، تعداد ۸۹۲ هزار و ۸۸۹ نفر مرد

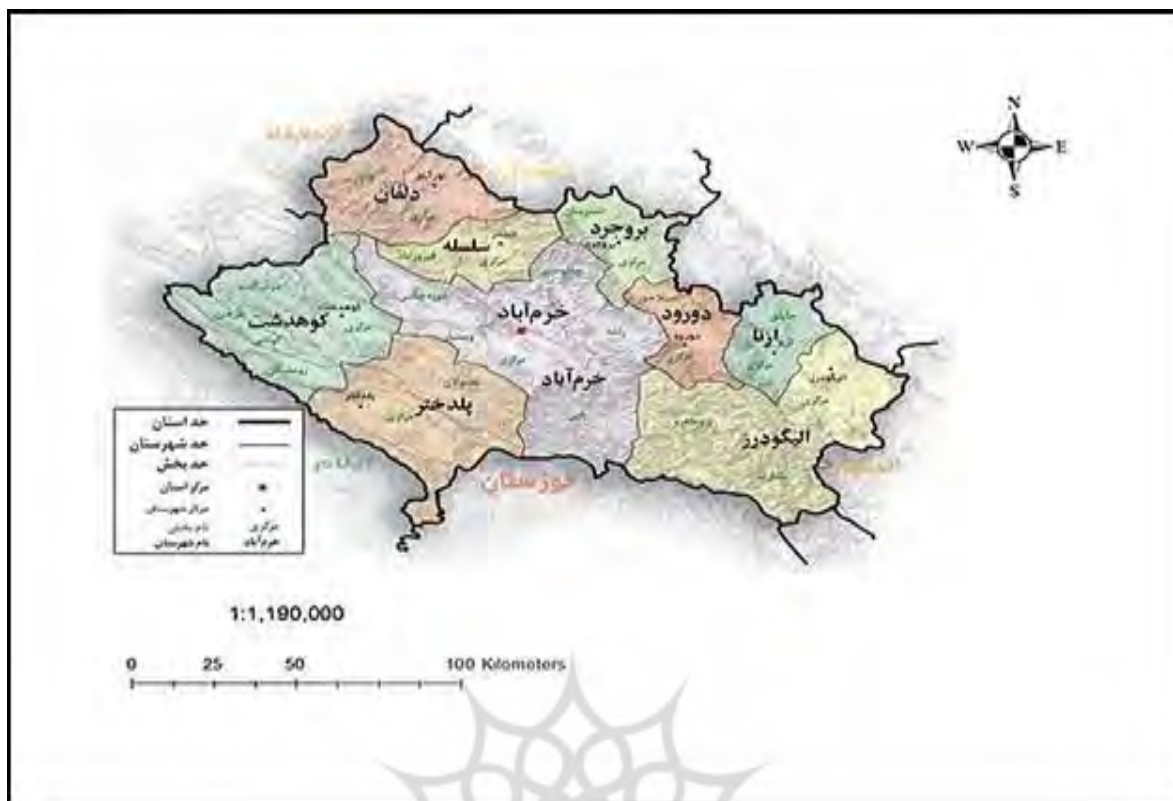
و ۸۶۷ هزار و ۷۶۰ نفر زن هستند که در قالب ۵۰۹ هزار و ۲۵ خانوار زندگی می‌کنند. لرستان با تولید سالانه حدود ۳ میلیون تن انواع محصول زراعی، باغی، دامی و شیلات، وجود بیش از ۶ میلیون واحد دامی، ۸۰۰ هزار هکتار اراضی قابل کشت و ۲۳ دشت مرغوب و حاصلخیز یکی از قطب‌های کشاورزی و دامپروری در کشور محسوب می‌شود (همان، ۱۳۹۰: ۳۷). در بخش صنعت نیز لرستان با قرار گرفتن در بخش چین خورده زاگرس دارای ظرفیت‌های مناسب معدنی است، به طوری که از ۶۴ ماده معدنی شناخته شده در کشور ۲۶ نوع در این استان شناسایی و ۱۸ نوع آن استخراج می‌شود. وجود بیش از ۲۴۵۰ کیلومتر مسیر رودخانه و آبراه، ۳۰۷۳ دهانه چشمه، ۳۴۵۶ حلقه چاه عمیق و نیمه عمیق و ۱۵۲۷ رشته قنات، لرستان را به مکانی مناسب برای پرورش آبزیان به ویژه ماهیان سرد آبی و گرم آبی مبدل کرده است. این استان با تولید ۹۸ میلیون قطعه بچه ماهی قزل‌آلا در سال حائز رتبه نخست کشور در بین استان‌های غیر ساحلی است. در حال حاضر میزان تولید سالیانه گوشت ماهی در استان بیش از ۱۴۷۵۰ تن در سال است (همان، ۱۳۹۵: ۱۶). مساحت کلی منابع طبیعی استان ۲۱۰۰۸۱۶ هکتار است که ۸۸۳۵۰۳ هکتار آن به مرتع و ۱۲۱۷۳۱۳ هکتار آن به جنگل اختصاص دارد (سعادت مهر، ۱۳۸۴: ۱۰۴).

نقشه شماره ۲- موقعیت استان لرستان در نقشه ایران

منبع: (www.amar-ir)

استان لرستان با دارا بودن بیش از ۹۹ معدن فعال، حدود ۴ میلیارد تن ذخایر پیش‌بینی شده، ۲۲۰۰۰۰۰ تن ذخایر قطعی قابل استحصال و استخراج ۲ میلیون تن سنگ خام در سال، جایگاه کم نظیری در امر استخراج، تولید و فرآوری سنگ در ایران و جهان دارد. این استان با برخورداری از ۳ درصد سنگ‌های تزئینی جهان و ۲۲ درصد معادن سنگ کشور حائز رتبه اول معادن سنگ و با تولید سالانه ۱۲۰۰۰۰۰۰ مترمربع انواع سنگ‌های ساختمانی حائز رتبه‌ی دوم از لحاظ تولید این محصول در کشور است.

نقشه شماره ۳- تقسیمات داخلی و سیاسی استان لرستان منبع: (www.amar-ir)

تحلیل یافته‌ها

یافته‌های توصیفی

جامعه آماری این رساله دانشجویان کارشناسی ارشد و دکترای جغرافیای سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار و حجم نمونه نیز ۵۰ نفر تعیین شده است.

جدول شماره ۱- جامعه آماری پژوهش

جامعه آماری	حجم نمونه	سن	جنسیت	تحصیلات
جامعه آماری	۳۰-۲۶	۳۵-۳۰	مرد ۳۳ زن ۱۷	فوق لیسانس ۴۰ دکتری ۱۰
دانشجویان کارشناسی ارشد و دکترای جغرافیای سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار	۵۰ نفر	۳۵ نفر	۱۵ نفر	

منبع: (یافته‌های پژوهش)

یافته‌های تحلیلی

تحلیل سوات غرب ایران با محوریت لرستان

جدول شماره ۲- تحلیل سوات مناطق غربی کشور

تهدیدها (بیرونی)	فرصت‌ها (بیرونی)
۱T= بحران خیز بودن عراق	۱O= همسایگی با کشورهای عراق و ترکیه
۲T= تنش‌های فیما بین ایران و گروه‌های کرد عراق	۲O= داشتن پیوندهای قومی با اقوام عراق و ترکیه
۳T= حضور نیروهای فرامنطقه‌ای در عراق	۳O= ناامنی و جنگ در عراق
۴T= وجود پایگاه‌های نظامی امریکا در عراق و ترکیه	۴O= آب و هوای گرم و نامناسب استان‌های شرقی و جنوبی کشور
۵T= قاچاق گسترده کالا از مبادی بیرونی به این مناطق	۵O= موقعیت دفاعی مطلوب این مناطق نسبت به خلیج فارس
۶T= هجوم ریزگردها از عراق	۶O= کمبود نیروی کار در مناطق مجاور
۷T= تهدیدات آب و هوایی و زیست محیطی و هویتی	۷O= بازارهای اقتصادی عراق و ترکیه

نقاط قوت (درونی)	نقاط ضعف (درونی)
۱S=جاذبه‌های طبیعی و اکوسیستم‌های ویژه	۱W=فقر و توسعه نیافتگی
۲S=میراث فرهنگی و تاریخی غنی	۲W=بی‌ثباتی مدیریتی و بی‌ثباتی برنامه‌ریزی
۳S=جنگل‌های بلوط	۳W=جاده‌ها و راه‌های نامناسب
۴S=آب و هوای معتدل و مطلوب	۴W=قوم‌گرایی و طایفه‌گرایی
۵S=کوه‌های سر به فلک کشیده زاگرس	۵W=ضعف امکانات گردشگری
۶S=نیروی انسانی ورزیده و سالم	۶W=دوری از مرکز سیاسی کشور
۷S=کشاورزی و معادن زیرزمینی فراوان	۷W=بیکاری گسترده

منبع: (یافته‌های پژوهش)

جدول شماره ۳- ماتریس ارزیابی عوامل داخلی ((IFE))

نقاط قوت کلیدی	وزن	امتیاز وضع	امتیاز وزن	وضع	وزن	توضیحات	نقاط ضعف کلیدی	وزن	امتیاز وضع	امتیاز وزن	توضیحات	
۱S=جاذبه‌های طبیعی و اکوسیستم‌های ویژه	۱	۴	۴	۱	۰/۵	۱W=فقر و توسعه نیافتگی	۴	۱/۵	۳	۰/۵	۲W=بی‌ثباتی مدیریتی و بی‌ثباتی برنامه‌ریزی	
۲S=میراث فرهنگی غنی	۱	۳	۳	۱	۰/۸	۳W=جاده‌ها و راه‌های نامناسب	۲/۴	۳	۲	۲	۴W=قوم‌گرایی و طایفه‌گرایی	
۳S=جنگل‌های بلوط	۱	۳	۳	۱	۰/۳	۵W=ضعف امکانات گردشگری	۰/۹	۳	۱	۱	۶W=دوری از مرکز سیاسی کشور	
۴S=آب و هوای معتدل و مطلوب	۱	۳	۳	۱	۰/۵	۶W=نیروی انسانی کافی	۱/۵	۳	۱	۱	۷W=کشاورزی و معادن زیرزمینی فراوان	
۵S=کوه‌های سر به فلک کشیده زاگرس	۱	۳	۳	۱	۰/۵	۷W=بیکاری گسترده و عدم استقرار صنایع	۴	۴	۱	۱	جمع کل	
۶S=نیروی انسانی کافی	۱	۳	۳	۱	۰/۵	جمع کل	۱۸/۸	-	۴/۶	۹	۱۰	۶/۵

منبع: (یافته‌های پژوهش)

جدول شماره ۴- ماتریس‌های ارزیابی عوامل خارجی ((EFE))

فرصت‌های کلیدی	وزن	امتیاز وضع	امتیاز وزن	وضع	وزن	توضیحات	تهدیدهای کلیدی	وزن	امتیاز وضع	امتیاز وزن	توضیحات	
۱O=همسایگی با کشورهای عراق و ترکیه	۱	۴	۴	۱	۰/۵	۱T=بحران خیز بودن عراق	۴	۱/۵	۳	۰/۵	۲T=تشنه‌های فیمابین ایران و گروه‌های کرد عراق	
۲O=داشتن پیوندهای قومی با اقوام عراق و ترکیه	۱	۳	۳	۱	۰/۸	۳T=حضور نیروهای فرامنطقه‌ای در عراق	۳/۲	۴	۲	۲	۴T=وجود پایگاه‌های نظامی امریکا در عراق و ترکیه	
۳O=نامنی و جنگ در عراق	۱	۳	۳	۱	۰/۵	۵T=فاجع‌گسترده کالا از مبادی بیرونی به این مناطق	۳	۴	۱	۰/۵	۶T=هجوم ریزگردها از عراق	
۴O=آب و هوای گرم و نامناسب استان‌های شرقی و جنوبی کشور	۱	۳	۳	۱	۰/۵	۷T=تهدیدات آب و هوایی و زیست محیطی و هویتی	۴	۴	۱	۱	جمع کل	
۵O=موقعیت دفاعی مطلوب این مناطق نسبت به خلیج فارس	۱	۳	۳	۱	۰/۵	جمع کل	۲۳/۳	۲۶	۶/۲	۹/۵	۱۱	۶

منبع: (یافته‌های پژوهش)

۱. امتیاز ۱ - جذاب نمی‌باشد.

۲. امتیاز ۲ - تا حدودی جذاب می‌باشد.

۳. امتیاز ۳ - در حد قابل قبول جذاب است.

۴. امتیاز ۴ - جذابیت بالایی دارد.

جدول شماره ۴- ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی یا QSPM

استراتژی SO		استراتژی WO		استراتژی ST		استراتژی WT		وزن		
TAS	AS	TAS	AS	جدابیت	TAS	AS	جدابیت	TAS	AS	
جدابیت	امتیاز	جدابیت	امتیاز	کل	کل	امتیاز	امتیاز	کل	امتیاز جدابیت ^۱	
کل	جدابیت	کل	جدابیت							
تهادها										
۱	۱	۱	۱	۳	۳	۴	۴	۴	۱	۱= T بحران خیز بودن عراق
۱	۱	۱	۱	۴	۴	۱	۱	۱	۱	۱= T تنش‌های فیمابین ایران و گروه‌های کرد عراق
۱	۱	۱	۱	۴	۴	۴	۴	۴	۱	۱= T حضور نیروهای فراسنجه‌ای در عراق
۱	۱	۱	۱	۲	۲	۴	۴	۴	۱	۱= T وجود پایگاه‌های نظامی آمریکا در عراق و ترکیه
۰/۵	۱	۰/۵	۱	۱/۵	۳	۰/۵	۱	۰/۵	۰/۵	۱= T قاچاق گسترده کالا از مبادی بیرونی به این مناطق
۰/۵	۱	۰/۵	۱	۰/۵	۱	۲	۲	۲	۰/۵	۱= T هجوم ریزگردها از عراق
۱	۱	۱	۱	۴	۴	۴	۴	۴	۱	۱= T تهدیدات آب و هوایی و زلزله محلی و هویتی
۶	۷	۶	۷	۱۹	۲۱	۱۹/۵	۲۲	۲۲	۶	مجموع
فرصت‌ها										
۴	۴	۴	۴	۱	۱	۰/۱۵	۱	۱	۱	۱= O همسایگی با کشورهای عراق و ترکیه
۲	۴	۲	۴	۰/۵	۱	۰/۵	۱	۰/۵	۰/۵	۱= O داشتن پیوندهای قومی با اقوام عراق و ترکیه
۰/۳۲	۴	۰/۳۲	۴	۰/۸	۱	۰/۸	۱	۰/۸	۰/۸	۱= O نامی و جنگ در عراق
۰/۳۶	۴	۰/۳۶	۴	۰/۹	۱	۰/۳۶	۴	۰/۳۶	۰/۹	۱= O آب و هوای گرم و نامناسب استان‌های شرقی و
جنبی کشود										
۴	۴	۴	۴	۱	۱	۴	۴	۴	۱	۱= O موقعیت دفاعی مطلوب این مناطق نسبت به خلیج فارس
فارس										
۴	۴	۲	۲	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱= O کمبود نیروی کار در مناطق مجاور
۴	۴	۴	۴	۱	۱	۴	۴	۴	۱	۱= O بازارهای اقتصادی عراق و ترکیه
مجموع										
۶/۲										
ضعف‌ها										
۰/۵	۱	۰/۵	۱	۰/۵	۱	۱/۵	۳	۰/۵	۰/۵	۱= W فقر و توسعه نیافتگی
۱	۱	۱	۱	۱	۱	۳	۳	۳	۱	۱= W بی‌ثباتی مدیریتی و بی‌ثباتی برنامه‌ریزی
۱	۱	۴	۴	۱	۱	۲	۲	۲	۱	۱= W جاده‌ها و راه‌های نامناسب
۱	۱	۱	۱	۱	۱	۳	۳	۳	۱	۱= W قوم‌گرایی و طایفه‌گرایی
۱	۱	۴	۴	۱	۱	۲	۲	۲	۱	۱= W ضعف امکانات گردشگری
۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱= W دوری از مرکز سیاسی کشود
۱	۱	۴	۴	۱	۱	۲	۲	۲	۱	۱= W بی‌کفایتی گسترده
مجموع										
۶/۵										
قوت‌ها										
۴	۴	۱	۱	۴	۴	۱	۱	۱	۱	۱= S جاذبه‌های طبیعی و اکوسیستم‌های ویژه
۰/۲۰	۴	۱	۱	۰/۲۰	۴	۰/۵	۱	۰/۵	۰/۵	۱= S میراث فرهنگی و تاریخی غنی
۰/۳۲	۴	۱	۱	۰/۳۲	۴	۰/۵	۱	۰/۸	۰/۸	۱= S جنگل‌های بلوط
۰/۲۰	۴	۰/۵	۱	۰/۲۰	۴	۰/۵	۱	۰/۵	۰/۵	۱= S آب و هوای معتدل و مطلوب
۰/۱۲	۴	۰/۳	۱	۰/۱۲	۴	۰/۳	۱	۰/۳	۰/۳	۱= S کوه‌های سر به فلک کشیده زاگرس
۰/۲۰	۴	۰/۵	۱	۰/۲۰	۴	۰/۵	۱	۰/۵	۰/۵	۱= S نیروی انسانی کافی
۴	۴	۱	۱	۴	۴	۱	۱	۱	۱	۱= S کشاورزی و معادن زیرزمینی فراوان
مجموع										
۴/۶										
جمع TAS										

منبع: (یافته‌های پژوهش)

۱. امتیازهای جدابیت به صورت زیر است:
- امتیاز ۱ = جذاب نمی‌باشد.
- امتیاز ۲ = تا حدودی جذاب می‌باشد.
- امتیاز ۳ = در حد قابل قبول جذاب است.
- امتیاز ۴ = جدابیت بالایی دارد.

جدول شماره ۵- سنجش وزن سنججه‌ها^۱ با استفاده از AHP

ضرب	وزن	ضعف اساسی	قوت	قوت اساسی
(۱ تا ۰)	(۱ تا ۴) ^۲			
۱	۴	*		
۱	۴	*		
۰/۵	۳	*		
۱	۳	*		
۰/۵	۳	*		
۰/۷	۲	*		
۱	۳	*		
۱	۴	*		
۰/۵	۳	*		
۱	۴	*		
۱	۴	*		
۰/۵	۲	*		
۰/۵	۲	*		
۱	۴	*		
۱	۴	*		
۰/۵	۳	*		
۱	۴	*		
۱	۴	*		
۰/۵	۲	*		
۱	۴	*		
۱	۴	*		
۰/۵	۴	*		
۱	۳	*		
۱	۴	*		
۱	۴	*		
۰/۵	۲	*		
۱	۲	*		
۱	۴	*		
۱	۴	*		
۰/۵	۴	*		
۱	۳	*		
۰/۵	۲	*		
۱	۲	*		
۱	۴	*		
۱	۴	*		

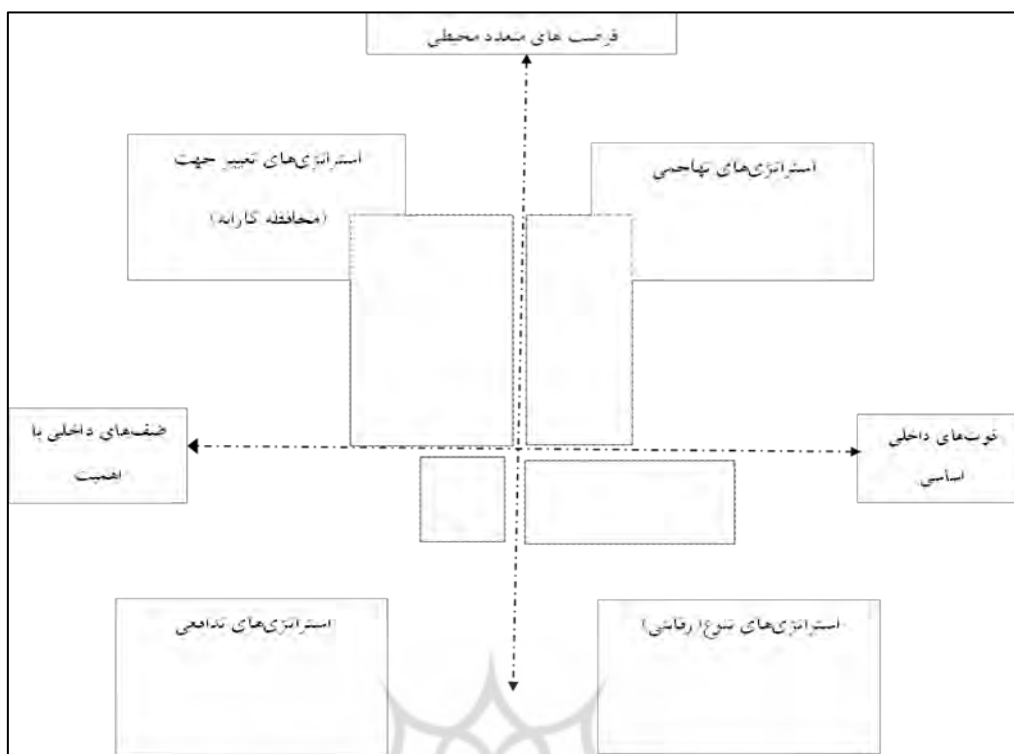
منبع: (یافته‌های پژوهش)

جدول شماره ۶- ماتریس SWOT

ماتریس SWOT	بزرگ‌ریزی و سازمان‌دهی سیاسی،	قوت‌ها S	ضعف‌ها W
فرصت‌ها O	امنیتی و اقتصادی فضا در مناطق غربی کشور	SO_1 = ایجاد تسهیلات برای گردشگری و سرمایه‌گذاری در زمینه‌های مختلف داخلی و خارجی SO_2 = شناساندن پتانسیل‌های مناطق غربی با برگزاری همایش‌ها و سمینارها	WO_1 = افزایش مراودات و مبادلات اقتصادی با مناطق و کشورهای مجاور با احداث راه‌ها و زیرساخت‌های مناسب و ناوگان حمل و نقل مناسب
تهدیدها T	راهبردی کشور در این مناطق	ST_1 = استقرار صنایع مهم و پایگاه‌های نظامی	WT_1 = افزایش انسجام ملی و تقویت هویت ایرانی در این مناطق

منبع: (یافته‌های پژوهش)

- برای تعیین نمره نهایی هر عامل، ضرب هر عامل را در نمره آن ضرب کنیم. مجموع نمره‌های نهایی هر عامل را محاسبه کنیم تا نمره نهایی آن مشخص شود. اگر میانگین آن‌ها کمتر از ۲/۵ باشد یعنی از نظر عوامل داخلی دچار ضعف بوده و اگر نمره میانگین بیشتر از ۲/۵ باشد دارای قوت است.
- عدد صفر (بدون اهمیت) تا یک (بسیار مهم)
- نمره ۱ نشان دهنده ضعف اساسی، نمره ۲ ضعف کم، نمره ۳ بیانگر نقطه قوت و نمره ۴ نیز نشان دهنده قوت بسیار بالا.

نمودار شماره ۱- الگوی ارزیابی و انتخاب استراتژی

تهدیدهای عمده محیطی

آزمون فرضیات

- آزمون فرضیه اول: به نظر می‌رسد که استان لرستان دارای مولفه‌های جغرافیایی و سیاسی برجسته و مهمی در منظومه ژئوپلیتیکی ایران است.

لرستان (به لری: لورسو) به معنی سکونتگاه مردم لر، لرستان واژه ایست که به سرزمین‌های لر نشین اطلاق می‌گردد؛ و به معنای گستره جغرافیایی است که مردم لر در آن سکونت دارند به علت موقعیت جغرافیایی استان لرستان در ایران و برخورداری از موقعیت سوق‌الجیشی بودن آن به محض هجوم متفقین در شهریور ۱۳۲۰ خرم‌آباد لرستان به مرکز سپاه تبدیل و تصمیم گرفته شد تا نیروهای نظامی از طریق راه‌های میانکوهی این منطقه و با استفاده از راه آهن خود را به اهواز برسانند. بعد از ورود نیروهای متفق به ایران، استان لرستان به‌عنوان یک سنگر پدافندی و نقطه پشتیبان برای جلوگیری از ورود آلمانی‌ها با بکارگیری تجهیزات نظامی مورد استفاده قرار گرفت؛ و اگر عبور از لرستان برای نیروهای متفق اتفاق نمی‌افتاد هیچ‌گاه ایران به‌عنوان پل پیروزی برای متفقین مطرح نمی‌شد طی هشت سال جنگ ایران و عراق، استان لرستان به دلیل همسایگی با سه استان مرزی در غرب و جنوب غربی کشور از نظر سوق-الجیشی دارای اهمیت فوق‌العاده‌ای بود پس چنین می‌توان نتیجه گرفت که استان لرستان با توجه به این همه پیشینه تاریخی و گذر از کوران حوادث در ازمنه مختلف و دیدن این همه رویدادهای تاریخی و برخورداری از کلیه پتانسیل‌های مادی و معنوی از جمله منابع عالی و کانی موقعیت جغرافیایی مناسب از نظر ژئوپلیتیکی و سوق‌الجیشی همچنین دارا بودن موقعیت ژئواستراتژیکی از لحاظ ترابری با در اختیار داشتن ناحیه راه آهن لرستان و بهره جستن از مواهب طبیعی از هر نظر، سیاسی، اقتصادی، نظامی، فرهنگی و اجتماعی و بهره جستن از اتحاد یکپارچه مردم لر،

به علت اعتقاد به مبانی و مقدسات دینی و مذهبی و پیروی از عالمان دینی و پیروی تقریباً یک پارچه از مذهب تشیع عثنی عشر جعفری و برخورداری از کلیه امکانات ترابری به صورت بالقوه و بالفعل و همچنین قرار گرفتن در نقطه وصل ایران به نوعی در نقطه عطف کشور جمهوری اسلامی ایران بطوریکه خدای ناخواسته اگر این خطه از خاک مقدس میهن عزیز به دست بیگانه افتد کلاً ارتباط شمال، جنوب و شرق و غرب کشور از هم گسسته و حتی به نوعی باید گفت که جاده قدیم ابریشم و ارتباط جهان از این ناحیه حساس به مخاطره خواهد افتاد بنابراین جا دارد از اهمیت ژئوپلیتیکی این استان در رابطه با امنیت کشور بخوبی پی برده و به آن توجهی خاص و ویژه داشت (قنبری و دیگران، ۱۳۹۳: ۱۸۰).

-آزمون فرضیه دوم: به نظر می‌رسد که شناخت تاریخچه و پیشینه تحولات سیاسی، جغرافیایی و قومی غرب کشور و به ویژه استان لرستان به درک اهمیت ژئوپلیتیکی آن‌ها منجر خواهد شد.

برتری‌های ژئوپلیتیکی کشورها به طور مشخص بر اساس امتیازهای محیط جغرافیای این کشورها تعیین می‌شود و بهره بردن از این برتری‌ها و تلاش برای دستیابی به چیرگی‌های جغرافیایی تازه و ارتقای اهمیت برتری‌های قبلی در محیط بین الملل از اهداف مهم کشورها در عرصه بین المللی است. موقعیت ژئوپلیتیک یک کشور که می‌تواند تولید کننده فرصت برای یک کشور باشد، به همان شکل می‌تواند محدودیت‌هایی را نیز ایجاد کند. برخی عوامل جغرافیایی می‌تواند سیاست و استراتژی ملی کشور را در یک حوزه ژئوپلیتیک منفعل و برای آن کشور نوعی چالش ژئوپلیتیک ایجاد کند (احمد پور و دیگران، ۱۳۸۹: ۳).

- آزمون فرضیه سوم: به نظر می‌رسد فرصت‌ها و تهدیدات و نیز قوت‌ها و ضعف‌های جغرافیایی و سیاسی موجود در منطقه مورد مطالعه نیازمند آمایش و برنامه‌ریزی است.

جدول شماره ۷- نقاط قوت غرب کشور و استان لرستان

نقاط قوت (درونی)
۱S=جاذبه‌های طبیعی و اکوسیستم‌های ویژه
۲S=سیرات فرهنگی و تاریخی غنی
۳S=چنگل‌های بلوط
۴S=آب و هوای معتدل و مطرب
۵S=کوه‌های سر به فلک کشیده واکرکس
۶S=نیروی انسانی ورزیده و سالم
۷S=کشوری و معادن زیرزمینی فراوان

منبع: (یافته‌های پژوهش)

جدول شماره ۸- نقاط ضعف (درونی) غرب کشور و استان لرستان

فرصت‌ها (بیرونی)
۱O= همسایگی با کشورهای عراق و ترکیه
۲O= داشتن پیوندهای قومی با اقوام عراق و ترکیه
۳O= ناامنی و جنگ در عراق
۴O= آب و هوای گرم و نامناسب استان‌های شرقی و جنوبی کشور
۵O= موقعیت دفاعی مطلوب این مناطق نسبت به خلیج فارس
۶O= کمبود نیروی کار در مناطق مجاور
۷O= بازارهای اقتصادی عراق و ترکیه

منبع: (یافته‌های پژوهش)

جدول شماره ۹- فرصت‌ها (بیرونی) غرب کشور و استان لرستان

نقاط ضعف (درونی)
۱= W فقر و توسعه نیافتگی
۲= W بی‌ثباتی مدیریتی و بی‌ثباتی برنامه‌ریزی
۳= W جاده‌ها و راه‌های نامناسب
۴= W قوم‌گرایی و طایفه‌گرایی
۵= W ضعف امکانات گردشگری
۶= W دوری از مرکز سیاسی کشور
۷= W بیکاری گسترده

منبع: (یافته‌های پژوهش)

جدول شماره ۱۰- تهدیدها (بیرونی) غرب کشور و استان لرستان

تهدیدها (بیرونی)
۱= T بحران خیز بودن عراق
۲= T تنش‌های قلمبند ایران و گروه‌های کرد عراق
۳= T حضور نیروهای فرامطرفه‌ای در عراق
۴= T وجود پایگاه‌های نظامی آمریکا در عراق و ترکیه
۵= T تقابلات گسترده کالا از میدانی بیرونی به این مناطق
۶= T هجوم ریزگردها از عراق
۷= T تهدیدات آب و هوایی و زیست‌محیطی و هویتی

منبع: (یافته‌های پژوهش)

نتیجه‌گیری

بر اساس یافته‌های باستان‌شناسی این منطقه یکی از نخستین سکونتگاه‌های قدیمی بشر است و مفرغ لرستان از شهرت باستان‌شناسی زیادی برخوردار است. لرستان تنها استان ایران است که به دلیل اهمیت فوق‌العاده تاریخی یکی از ۴ بخش اصلی موزه ملی ایران را به خود اختصاص داده است. استان لرستان سومین استان پرآب کشور است و ۱۲ درصد آب‌های کشور را در اختیار دارد. این استان علی‌رغم غیرمرزی بودن خسارت‌های بسیاری در جریان جنگ ایران و عراق متحمل شده است. برابر با جدیدترین تغییرات در تقسیمات کشوری، استان لرستان ۱۱ شهرستان، ۲۷ بخش و ۸۴ دهستان دارد. استان لرستان هم‌اکنون دارای ۲۳ نقطه شهری و نزدیک به ۳۰۰۰ روستا است. شهرهای این استان شامل ازنا، الشتر (سلسله) الیگودرز، بروجرد، پل دختر، خرم‌آباد، نورآباد (دلفان)، دوره، درود، کوه‌دشت می‌باشند. لرستان یکی از استان‌های زیبا در غرب ایران است. لرستان جایگاه آثار باستانی و تاریخی فراوانی است. همچنین در این استان بیش از ۲۵۰ غار و پناهگاه صخره‌ای وجود دارد که نیمی از آن‌ها در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسیده‌اند. اشترانکوه با ۴ هزار و ۵۰ متر ارتفاع بلندترین نقطه استان لرستان است. پست‌ترین نقطه این استان در جنوبی‌ترین ناحیه استان واقع شده و حدود ۵۰۰ متر از سطح دریای آزاد ارتفاع دارد. لرستان جایگاه آثار باستانی و تاریخی فراوانی است.

همچنین در این استان بیش از ۲۵۰ غار و پناهگاه صخره‌ای وجود دارد که نیمی از آن‌ها در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسیده‌اند. لرستان تنها استان ایران است که به دلیل اهمیت فوق‌العاده تاریخی یکی از چهار بخش اصلی موزه ملی ایران را به خود اختصاص داده است. در لرستان حدود ۵۰ آبشار وجود دارد که هر سال در فصل‌های مختلف علاقه‌مندان بسیاری را به خود جذب می‌کنند. استان لرستان سومین استان پرآب کشور است و ۱۲ درصد آب‌های کشور را در اختیار دارد. این استان به دلیل قرار گرفتن در میان رشته کوه‌های زاگرس و وجود منابع فراوان آب،

دارای موقعیت بسیار خوبی از لحاظ گردشگاه‌ها و دیدنی‌های طبیعی است. این استان با این که در مرز کشور قرار نگرفته، خسارت‌های بسیاری در جریان جنگ ایران و عراق متحمل شده است. جایگاه ساختاری استان لرستان سبب گردیده تا از نظر توان معدنی استان لرستان به دو پهنه معدنی جداگانه با ویژگی‌های متفاوت تقسیم گردد. در بخش شمال خاوری استان به عنوان زون دگرگونه سنندج - سیرجان ذخایر معدنی موجود عموماً پیوند نزدیک با رویکردهای ماگمایی و پدیده دگرگونی دارد به همین رو در نواحی مورد نظر (خاور محور بروجرد - درود) ذخایری از مس (دره تخت ازنا) سرب و روی (گل زرد الیگودرز) گرافیت (ازنا و الیگودرز) سنگ‌های تزئینی و نما از سنگ چینی (سفید و ابری) مرمریت دانه‌ریز و یا سنگ‌های آذرین نفوذی (گرانیت تا گرانودیوریت) وجود دارد. در بخش متعلق به زون سنندج - سیرجان همچنان تالک فلدسپات و سیلیس گزارش شده است. در بخش مرکزی و باختری استان لرستان به عنوان قسمتی از زاگرس مرتفع و زاگرس چین خورده هیدروکربورها عمده‌ترین ذخایر طبیعی هستند مع‌هذا در این نواحی ذخایری نظیر سلسنتین (پل دختر)، رزینیت (کوه‌دشت) وجود دارد. منابع نمک استان متعلق به سازند گچساران است که در بخش چغلوندی از آن استفاده می‌شود که ظاهر گنبدی دارد. سنگ‌های تزئینی بخش زاگرس استان لرستان متعلق به سازند شهبازان است که از جنس دولومیت آهکی بوده و به دلیل قواره دهی، رنگ کرم، صیقل پذیری با نام تجاری مرمریت گوهره مصرف می‌شود. عمده‌ترین محصول صادراتی استان آهک لاشه موزائیکی است که به کشورهای حاشیه خلیج فارس، ژاپن، ایتالیا و اتریش صادر می‌گردد.

استان لرستان با توجه به این همه پیشینه تاریخی و گذر از کوران حوادث در ازمنه مختلف و دیدن این همه رویدادهای تاریخی و برخورداری از کلیه پتانسیل‌های مادی و معنوی از جمله منابع آلی و کانی موقعیت جغرافیایی مناسب از نظر ژئوپلیتیکی و سوق الجیشی همچنین دارا بودن موقعیت ژئواستراتژیکی از لحاظ انتقال نیرو و بهره جستن از مواهب طبیعی از هر نظر، سیاسی، اقتصادی، نظامی، فرهنگی و اجتماعی و بهره جستن از اتحاد یک پارچه مردم لر، به علت اعتقاد به مبانی و مقدسات دینی و مذهبی و پیروی از عالمان دینی و پیروی تقریباً یک پارچه از مذهب تشیع عثنی عشرجعفری و برخورداری از کلیه امکانات ترابری به‌صورت بالقوه و بالفعل و همچنین، قرار گرفتن در نقطه وصل ایران به‌نوعی در نقطه عطف کشور جمهوری اسلامی ایران بطوریکه خدای ناخواسته اگر این خطه از خاک مقدس میهن عزیز به دست بیگانه افتد کلاً ارتباط شمال و جنوب و شرق و غرب کشور از هم می‌گسلد و حتی به‌نوعی باید گفت که جاده قدیم ابریشم و ارتباط جهان از این ناحیه حساس به مخاطره خواهد افتاد بنابراین جا دارد از اهمیت ژئواستراتژیکی این منطقه از لحاظ انتقال نیرو و تجهیزات در مقیاس جهانی کما اینکه در جنگ دوم جهانی به عینه مشاهده گردید همچنین از جنبه ژئوپلیتیکی این استان در رابطه با امنیت کشور به‌خوبی پی برده و به آن باید توجهی خاص و ویژه داشت. لرستان به دلیل شرایط اقلیمی منحصر به فرد، ظرفیت توسعه آبرزی پروری و تبدیل شدن به قطب تولید آبریزان پرورشی در استان‌های غیر ساحلی را دارد. این استان با داشتن ۲ هزار و ۴۵۰ کیلومتر طول مسیر آبی حوضه کرخه و دز توانایی تولید بیش از ۵۰ هزار تن انواع آبریزان را شامل ماهیان گرمابی و سرد آبی در برنامه درازمدت خود دارد. وجود ۵۶۵ مزرعه تکثیر و پرورش ماهی در این استان اشتغال بیش از ۱۴ هزار نفر را به‌صورت مستقیم و غیر مستقیم در فعالیت‌های آبرزی پروری و صنایع مرتبط با آن در استان فراهم کرده است. استان‌های مازندران، خوزستان و گیلان به ترتیب رتبه‌های اول تا سوم را در میان

استان‌های شمالی دارند و لرستان در استان‌های غیر ساحلی رتبه اول آبریزان پرورشی را دارد. رتبه اول در زمینه تولید لوبیای ایران در اختیار لرستانی‌هاست. رتبه اول کارآموزی دانشگاه‌های دولتی مربوط به محافل آکادمیک این استان است.

در زمینه شاخص تراکم دام‌پروری نیز رتبه نخست را در صنعت دام‌پروری ایران به خود اختصاص داده‌اند. این استان در سال‌های اخیر، رتبه نخست در زمینه توسعه و تجهیز مدارس را در بین مدارس ایران دریافت کرد. لرستانی‌ها در زمینه تولید بچه ماهی، تولید ماهی سرد آبی و تکثیر بچه ماهی قزل‌آلا، رتبه اول کشوری را از آن خود کرده‌اند که نشان دهنده ظرفیت‌های بالای صنعت شیلات در این منطقه است. این منطقه، رتبه نخست کشوری در زمینه کاهش آتش‌سوزی جنگل‌ها را نیز در اختیار دارد. هم‌چنین رتبه نخست صنایع خدمات سبزا^۱ به این استان اختصاص یافته است. اعتبار صنعت شیلات لرستان به قدری است که اخیراً بیش از ۱۰ میلیون یورو توسط سرمایه‌گذاران فرانسوی در طرح‌های توسعه شیلات آن سرمایه‌گذاری شده و بیش از ۵۰۰ مزرعه پرورش ماهی در این خطه مشغول به فعالیت است. این استان دارای آثار باستانی و تاریخی فراوانی بوده که به هزاران سال پیش باز می‌گردد. در واقع باستان‌شناسان، به خصوص پژوهش‌هایی که در ۴۰ سال اخیر توسط پژوهشگاه میراث فرهنگی صورت گرفته است، نشان می‌دهد که لرستان، یکی از پایتخت‌های باستانی ایران به شمار می‌رود. کنده‌کاری غارها، سفالینه‌ها و اشیای مفرغی متعلق به چند هزار سال پیش لرستان، نشان‌دهنده ظرفیت‌های عالی فرهنگی، تاریخی و باستانی این خطه است. در ایران، بیش از ۱۸۰ آبشار ثبت شده وجود دارد که شمار زیادی از این آبشارهای جذاب، در استان‌های مازندران و لرستان وجود دارد. معمولاً مقصدهای گردشگری که از وضعیت آب خوبی برخوردار باشند، مانند کردستان، مازندران و لرستان، همواره در طول سال با استقبال گردشگران داخلی و بین‌المللی مواجه می‌شوند. مخصوصاً برای طبیعت‌گردها که در واقع مؤلفه آب‌وهوای مقاصد، تأثیر زیادی در انتخابشان دارد. ۴۵ آبشار در استان لرستان ثبت شده که از نظر شمار آبشارها، رتبه دوم را در اختیار دارد. آن هم در کشوری که از ۱۸۳ آبشار ثبت شده برخوردار است، این تعداد آبشار، خبر از رونق کشاورزی و دامداری و سرزمین بکر از جذابیت‌های طبیعی و گردشگری دارد. آبشار چکان لرستان، یکی از عجایب طبیعی این استان به شمار می‌رود. در لرستان، هم‌چنان آبشارهای مختلفی در حال کشف است که در سال ۹۲، دو مورد جدید به آن اضافه شد. طبیعت لرستان، کوهستانی است و به همین دلیل، مردم کوهستان، بدن‌های ورزیده داشته و از تغذیه خوبی برخوردارند. این خصیصه را در سبک زندگی و وضعیت جسمانی لرها می‌توان مشاهده کرد. بیش از ۲۵۰ غار و پناهگاه صخره‌ای را در خود جای داده است که خوشبختانه نیمی از آن‌ها در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسیده‌اند. آب و هوای منحصر به فردی این اقلیم دارد. این تنوع اقلیمی از شمال به جنوب و از شرق به غرب استان کاملاً مشهود است و بسیاری از گردشگران را جذب خود می‌کند. اگر عادت شمال رفتن ایرانی‌ها، کمی متعادل شود، بسیاری از نقاط بکر و منحصر به فرد گردشگری ایران زمین، بهتر شناخته می‌شود که یکی از آن‌ها، اردبیل و لرستان است. در زمستان، بخش‌های جنوبی استان دارای هوایی مطبوع و بارانی بوده در حالی که در همان لحظه بخش‌های شمالی با برف و کولاک

^۱. Green services

همراه است. لرستان، خرم‌آباد را دارد که یکی از خرم‌ترین‌های ایران است. جایی که از آب و هوای معتدل در زمستان و تابستان برخوردار است و تورهای بسیاری در سال‌های اخیر، به این منطقه سفر کرده‌اند. با این حال، بروجرد، در زمستان سرد و در تابستان، یک بیلاق عالی برای طبیعت‌گردها است.

بر اساس یافته‌های باستان‌شناسی این منطقه یکی از نخستین سکونتگاه‌های قدیمی بشر است و مفرغ لرستان از شهرت باستان‌شناسی زیادی برخوردار است. لرستان تنها استان ایران است که به دلیل اهمیت فوق‌العاده تاریخی یکی از ۴ بخش اصلی موزه ملی ایران را به خود اختصاص داده است. استان لرستان سومین استان پرآب کشور است و ۱۲ درصد آب‌های کشور را در اختیار دارد. این استان علیرغم غیرمرزی بودن خسارت‌های بسیاری در جریان جنگ ایران و عراق متحمل شده است. برابر با جدیدترین تغییرات در تقسیمات کشوری، استان لرستان ۱۱ شهرستان، ۲۷ بخش و ۸۴ دهستان دارد. استان لرستان هم‌اکنون دارای ۲۳ نقطه شهری و نزدیک به ۳۰۰۰ روستا است. شهرهای این استان شامل ازنا، الشتر (سلسله) الیگودرز، بروجرد، پل دختر، خرم‌آباد، نورآباد (دلفان)، دوره، درود، کوه‌دشت است. لرستان یکی از استان‌های زیبا در غرب ایران است. لرستان جایگاه آثار باستانی و تاریخی فراوانی است. همچنین در این استان بیش از ۲۵۰ غار و پناهگاه صخره‌ای وجود دارد که نیمی از آن‌ها در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسیده‌اند.

اشترانکوه با ۴ هزار و ۵۰ متر ارتفاع بلندترین نقطه استان لرستان است. پست‌ترین نقطه این استان در جنوبی‌ترین ناحیه استان واقع شده و حدود ۵۰۰ متر از سطح دریای آزاد ارتفاع دارد. لرستان جایگاه آثار باستانی و تاریخی فراوانی است. همچنین در این استان بیش از ۲۵۰ غار و پناهگاه صخره‌ای وجود دارد که نیمی از آن‌ها در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسیده‌اند. لرستان تنها استان ایران است که به دلیل اهمیت فوق‌العاده تاریخی یکی از چهار بخش اصلی موزه ملی ایران را به خود اختصاص داده است. در لرستان حدود ۵۰ آبشار وجود دارد که هر سال در فصل‌های مختلف علاقه‌مندان بسیاری را به خود جذب می‌کنند. استان لرستان سومین استان پرآب کشور است و ۱۲ درصد آب‌های کشور را در اختیار دارد. این استان به دلیل قرار گرفتن در میان رشته کوه‌های زاگرس و وجود منابع فراوان آب، دارای موقعیت بسیار خوبی از لحاظ گردشگاه‌ها و دیدنی‌های طبیعی است. این استان با این که در مرز کشور قرار نگرفته، خسارت‌های بسیاری در جریان جنگ ایران و عراق متحمل شده است.

جایگاه ساختاری استان لرستان سبب گردیده تا از نظر توان معدنی استان لرستان به دو پهنه معدنی جداگانه با ویژگی‌های متفاوت تقسیم گردد. در بخش شمال خاوری استان به عنوان زون دگرگونه سنندج - سیرجان ذخایر معدنی موجود عموماً پیوند نزدیک با رویکردهای ماگمایی و پدیده دگرگونی دارد به همین رو در نواحی مورد نظر (خاور محور بروجرد - درود) ذخایری از مس (دره تخت ازنا) سرب و روی (گل زرد الیگودرز) گرافیت (ازنا و الیگودرز) سنگ‌های تزئینی و نما از سنگ چینی (سفید و ابری) مرمریت دانه‌ریز و یا سنگ‌های آذرین نفوذی (گرانیت تا گرانودیوریت) وجود دارد. در بخش متعلق به زون سنندج - سیرجان همچنان تالک فلدسپات و سیلیس گزارش شده است. در بخش مرکزی و باختری استان لرستان به عنوان قسمتی از زاگرس مرتفع و زاگرس چین خورده هیدروکربورها عمده‌ترین ذخایر طبیعی هستند مع‌هذا در این نواحی ذخایری نظیر سلسنتین (پل دختر)، رزینیت (کوه‌دشت) وجود دارد. منابع نمک استان متعلق به سازند گچساران است که در بخش چغلوندی از آن

استفاده می‌شود که ظاهر گنبدی دارد. سنگ‌های تزئینی بخش زاگرس استان لرستان متعلق به سازند شهبازان است که از جنس دولومیت آهکی بوده و به دلیل قواره دهی، رنگ کرم، صیقل پذیری با نام تجاری مرمیت گوهره مصرف می‌شود. عمده‌ترین محصول صادراتی استان آهک لاشه موزائیکی است که به کشورهای حاشیه خلیج فارس، ژاپن، ایتالیا و اتریش صادر می‌گردد. استان لرستان با توجه به این همه پیشینه تاریخی و گذر از کوران حوادث در ازمنه مختلف و دیدن این همه رویدادهای تاریخی و برخورداری از کلیه پتانسیل‌های مادی و معنوی از جمله منابع آلی و کانی موقعیت جغرافیایی مناسب از نظر ژئوپلیتیک و سوق الجیشی همچنین دارا بودن موقعیت ژئواستراتژیکی از لحاظ انتقال نیرو و بهره‌جستن از مواهب طبیعی از هر نظر، سیاسی، اقتصادی، نظامی، فرهنگی و اجتماعی و بهره‌جستن از اتحاد یک پارچه مردم لر، به علت اعتقاد به مبانی و مقدسات دینی و مذهبی و پیروی از عالمان دینی و پیروی تقریباً یک پارچه از مذهب تشیع عثنی عشرجعفری و برخورداری از کلیه امکانات ترابری به‌صورت بالقوه و بالفعل و همچنین، قرار گرفتن در نقطه وصل ایران به‌نوعی در نقطه عطف کشور جمهوری اسلامی ایران بطوریکه خدای ناخواسته اگر این خطه از خاک مقدس میهن عزیز به دست بیگانه افتد کلاً ارتباط شمال و جنوب و شرق و غرب کشور از هم می‌گسلد و حتی به‌نوعی باید گفت که جاده قدیم ابریشم و ارتباط جهان از این ناحیه حساس به مخاطره خواهد افتاد بنابراین جا دارد از اهمیت ژئواستراتژیکی این منطقه از لحاظ انتقال نیرو و تجهیزات در مقیاس جهانی کما اینکه در جنگ دوم جهانی به عینه مشاهده گردید همچنین از جنبه ژئوپلیتیک این استان در رابطه با امنیت کشور به‌خوبی پی برده و به آن باید توجهی خاص و ویژه داشت. لرستان به دلیل شرایط اقلیمی منحصر به فرد، ظرفیت توسعه آبی پروری و تبدیل شدن به قطب تولید آبزیان پرورشی در استان‌های غیر ساحلی را دارد. این استان با داشتن ۲ هزار و ۴۵۰ کیلومتر طول مسیر آبی حوضه کرخه و دز توانایی تولید بیش از ۵۰ هزار تن انواع آبزیان را شامل ماهیان گرمابی و سرد آبی در برنامه درازمدت خود دارد. وجود ۵۶۵ مزرعه تکثیر و پرورش ماهی در این استان اشتغال بیش از ۱۴ هزار نفر را به‌صورت مستقیم و غیر مستقیم در فعالیتهای آبی پروری و صنایع مرتبط با آن در استان فراهم کرده است. استان‌های مازندران، خوزستان و گیلان به ترتیب رتبه‌های اول تا سوم را در میان استان‌های شمالی دارند و لرستان در استان‌های غیر ساحلی رتبه اول آبزیان پرورشی را دارد.

رتبه اول در زمینه تولید لوبیای ایران در اختیار لرستانی‌هاست. رتبه اول کارآموزی دانشگاه‌های دولتی مربوط به محافل آکادمیک این استان است. در زمینه شاخص تراکم دام‌پروری نیز رتبه نخست را در صنعت دام‌پروری ایران به خود اختصاص داده‌اند. این استان در سال‌های اخیر، رتبه نخست در زمینه توسعه و تجهیز مدارس را در بین مدارس ایران دریافت کرد. لرستانی‌ها در زمینه تولید بچه ماهی، تولید ماهی سرد آبی و تکثیر بچه ماهی قزل‌آلا، رتبه اول کشوری را از آن خود کرده‌اند که نشان دهنده ظرفیتهای بالای صنعت شیلات در این منطقه است. این منطقه، رتبه نخست کشوری در زمینه کاهش آتش‌سوزی جنگل‌ها را نیز در اختیار دارد. هم‌چنین رتبه نخست صنایع خدمات سبز^۱ به این استان اختصاص یافته است. اعتبار صنعت شیلات لرستان به قدری است که اخیراً بیش از ۱۰ میلیون یورو توسط سرمایه‌گذاران فرانسوی در طرح‌های توسعه شیلات آن سرمایه‌گذاری شده و بیش از ۵۰۰ مزرعه

¹. Green services

پرورش ماهی در این خطه مشغول به فعالیت است. این استان دارای آثار باستانی و تاریخی فراوانی بوده که به هزاران سال پیش باز می‌گردد. در واقع باستان شناسان، به خصوص پژوهش‌هایی که در ۴۰ سال اخیر توسط پژوهشگاه میراث فرهنگی صورت گرفته است، نشان می‌دهد که لرستان، یکی از پایتخت‌های باستانی ایران به شمار می‌رود. کنده‌کاری غارها، سفالینه‌ها و اشیای مفرغی متعلق به چند هزار سال پیش لرستان، نشان‌دهنده ظرفیت‌های عالی فرهنگی، تاریخی و باستانی این خطه است. در ایران، بیش از ۱۸۰ آبشار ثبت شده وجود دارد که شمار زیادی از این آبشارهای جذاب، در استان‌های مازندران و لرستان وجود دارد. معمولاً مقصدهای گردشگری که از وضعیت آب خوبی برخوردار باشند، مانند کردستان، مازندران و لرستان، همواره در طول سال با استقبال گردشگران داخلی و بین‌المللی مواجه می‌شوند. مخصوصاً برای طبیعت گردا که در واقع مؤلفه آب‌وهوای مقاصد، تأثیر زیادی در انتخابشان دارد. ۴۵ آبشار در استان لرستان ثبت شده که از نظر شمار آبشارها، رتبه دوم را در اختیار دارد. آن هم در کشوری که از ۱۸۳ آبشار ثبت شده برخوردار است، این تعداد آبشار، خبر از رونق کشاورزی و دامداری و سرزمین بکر از جذابیت‌های طبیعی و گردشگری دارد. آبشار چکان لرستان، یکی از عجایب طبیعی این استان به شمار می‌رود. در لرستان، هم چنان آبشارهای مختلفی در حال کشف است که در سال ۹۲، دو مورد جدید به آن اضافه شد. طبیعت لرستان، کوهستانی است و به همین دلیل، مردم کوهستان، بدن‌های ورزیده داشته و از تغذیه خوبی برخوردارند. این خصیصه را در سبک زندگی و وضعیت جسمانی لرها می‌توان مشاهده کرد. بیش از ۲۵۰ غار و پناهگاه صخره‌ای را در خود جای داده است که خوشبختانه نیمی از آن‌ها در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسیده‌اند. آب و هوای منحصر به فردی این اقلیم دارد. این تنوع اقلیمی از شمال به جنوب و از شرق به غرب استان کاملاً مشهود است و بسیاری از گردشگران را جذب خود می‌کند. اگر عادت شمال رفتن ایرانی‌ها، کمی متعادل شود، بسیاری از نقاط بکر و منحصر به فرد گردشگری ایران زمین، بهتر شناخته می‌شود که یکی از آن‌ها، اردبیل و لرستان است. در زمستان، بخش‌های جنوبی استان دارای هوایی مطبوع و بارانی بوده در حالی که در همان لحظه بخش‌های شمالی با برف و کولاک همراه است. لرستان، خرم‌آباد را دارد که یکی از خرم‌ترین‌های ایران است. جایی که از آب و هوای معتدل در زمستان و تابستان برخوردار است و توره‌های بسیاری در سال‌های اخیر، به این منطقه سفر کرده‌اند. با این حال، بروجرد، در زمستان سرد و در تابستان، یک بیلاق عالی برای طبیعت گرداها است.

منابع

- افتخاری، اصغر (۱۳۸۱)، ساختار و تأویل امنیت (درآمدی بر روش‌شناسی تفسیری)، فصلنامه مطالعات راهبردی، دوره ۵، شماره ۱۵.
- افتخاری، قاسم و علی باقری دولت‌آبادی (۱۳۸۹)، اعمال فشار امریکا و تشدید گرایش ایران به استراتژی بازدارندگی، فصلنامه دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، دوره ۴۰، شماره ۴.
- امام خمینی، سید روح‌الله (۱۳۸۵)، صحیفه امام: مجموعه آثار امام خمینی (ص)، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، جلد ۱۲، ۱۳۸۵.
- تهامی سیدمجتبی (۱۳۸۲)، دکترین و سیاست‌های دفاعی امنیتی، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی.
- ج، بایراستکر (۱۳۸۱)، جهانی شدن و طرز تفکر بازیگران نهادی عمده، ترجمه حمید تقوی، فصلنامه فرهنگ، سال دوازدهم، دوره سوم، ص ۷۴
- حشمت زاده، محمدباقر (۱۳۷۹)، ارتباط و امنیت ملی در جنگ ایران و عراق، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ.

عبدالله خانی، علی (۱۳۸۳)، نظریه‌های امنیت، سلسله انتشارات موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران، تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران
سعادت مهر، مسعود (۱۳۸۴)، تحلیلی مقایسه‌ای از سطح نسبی توسعه کشاورزی شهرستان‌های استان لرستان، فصلنامه اقتصاد مقداری، دوره دوم - شماره ۴

عزتی، عزت اله (۱۳۸۰)، ژئوپلیتیک در قرن بیست و یکم، تهران، انتشارات سمت.
فنی، زهره و مریم بیرانوند زاده و اکبر سلطان‌زاده و حکمت امیری (۱۳۹۳)، تعادل بخشی در نظام شهری استان لرستان با رویکرد آمایش سرزمین، فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی شهری، شماره ۸
گلفشان، عاطفه و محمود واثق (۱۳۹۵)، بررسی و تبیین نقش اندیشه‌های فلسفی در جغرافیای سیاسی (مطالعه موردی: جغرافیای سیاسی در اندیشه توماس هابز)، فصلنامه جغرافیای سیاسی، شماره ۳
لشنی زند، مهران و بهروز پروانه و فتانه بیرانوند (۱۳۹۰)، پهنه‌بندی اقلیمی استان لرستان با استفاده از روش‌های آماری و تعیین مناسب‌ترین روش تجربی، فصلنامه جغرافیای طبیعی، شماره ۱۱

هاشمی، عبدالرضا (۱۳۹۲)، سیمای توسعه در استان لرستان در سال ۱۳۹۲، فصلنامه توسعه اجتماعی، دوره هفتم - شماره ۴
هاگت، پیتتر (۱۳۷۶)، جغرافیا: ترکیبی نو (جلد اول)، ترجمه دکتر شاپور گودرزی نژاد، تهران: انتشارات سمت.

نامه دفاع، ۱۲:۱۳۸۳.

www.amar-ir

